

Treballant la iconografia de les virtuts a la capella Scrovegni de Pàdua – Giotto

La capella dels Scrovegni a l'Arena de Pàdua pintada al fresc per Giotto di Bondone és una de les expressions més perfectes de l'art del Trecento italià. Aquesta capella una obra magnífica una fundació de caràcter funerari de Enrico Scrovegni, erigida en memòria del seu pare Rinaldo, un ric burgès de la ciutat molt mal vist a l'època perquè exercia de banquer i se'l considerava un usurer sense escrúpols. El personatge tenia tan mala fama que el mateix poeta Dante l'havia situat a l'infern en la *Divina Comèdia*. En certa manera la capella tenia sentit expiatori i per això la part baixa de la capella, el fundador ofereix la maqueta de l'edifici a Déu-Pare, en l'escena de Judici Final, com demanant perdó pels seus pecats.

Tota la capella és un recordatori dels temes centrals de la religió cristiana, però ara ens aturarem en la manera com Giotto va representar les virtuts cardinals (Prudència, Justícia, Fortalesa i Temprança), en un blanc monocrom que recordaven el marbre i denotaven un bon coneixement de l'estatuària clàssica.

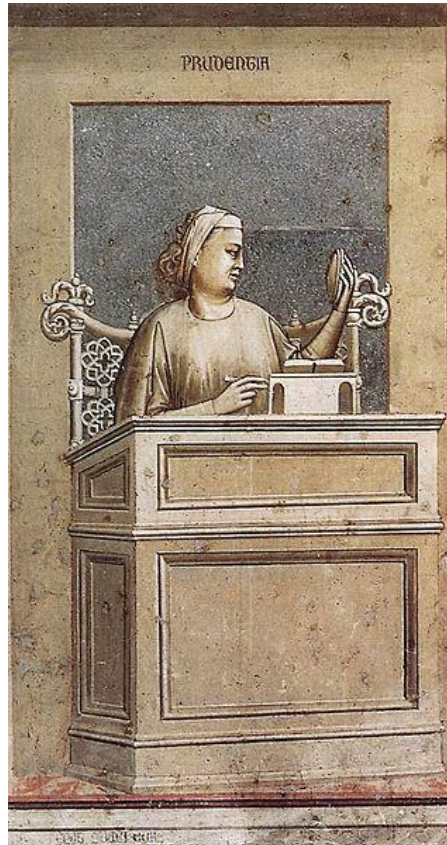
Estem a l'inici del Renaixement i els artistes volen fusionar el món greco-romà i la religió cristiana. El mateix concepte de les virtuts cardinals era, de fet, una derivació cristiana de la qüestió de la virtut que ja havia estat estudiat a Grècia per Plató i Aristòtil i a Roma per Ciceró i per Sèneca.

Mentre els misteris cristians i la narració bíblica ocupen el frontal i els laterals de la capella, les virtuts i els vicis s'exposen al sòcol perquè són coses humanes. Les figures són al·legories i totes porten els atributs simbòlics que fan referència al contingut moral i les formes de cadascuna de les quatre virtuts

Les virtuts es representen en forma femenina perquè remetien a les Sibils, les profetesses o dones sàvies de la religió romana. L'ordre de les virtuts a la capella és diferent del que apareix en Dante i en sant Tomàs. Primer es representa la prudència, després la fortalesa i la temprança i finalment, més significativa, hi ha la justícia, perquè és la més important.

Observeu, doncs, aquestes imatges, busqueu informació sobre la capella i responeu les preguntes sobre el sentit dels símbols que hi apareixen representats.

LA PRUDÈNCIA

Prudència es representa com una figura femenina; asseguda rere un escriptori que s'escapa del marc per donar més impressió de profunditat a la imatge. Porta una ploma a la mà dreta i un mirall a l'esquerra i seua en una rica trona, molt treballada. Sobre l'escriptori hi ha un llibre obert perquè la història ensenya a ser prudent.

- 1.- Per què podem dir mirant el que porta a les dues mans que la prudència és una virtut intel·lectual?
- 2.- Com es vinculen aquests dos símbols a la reflexió necessària de l'home prudent abans d'actuar?
- 3.- Que el seient de la prudència sigui molt ric i molt treballat significa alguna cosa?
- 4.- Et sembla que Giotto vol expressar que per ser persona prudent cal cultura? Per què?
- 5.- Sobre el pupitre apareix la maqueta d'una casa? Què es vol significar amb això?
- 6.- Al mur meridional de la capella, rere la prudència, Giotto va representar la caritat (virtut teològica). Òbviament no ho va fer per casualitat. Quina relació creus que tenen aquests dues virtuts per a l'autor? Per què?

LA JUSTÍCIA

La personificació de la Justícia era la imatge central del sòcol de la capella. Justícia es simbolitza en forma d'una reina coronada asseguda en un gran tron gòtic i porta a la mà una balança on es contrapesen el Càstig i la Benevolència. A la predel·la del tron, sota els peus de la Justícia, s'observen els efectes de la seva bona administració, amb quatre cavallers (dos caçadors amb falcons i dos mercaders) que conflueixen cap a un poble en festa que juga i balla, símbol de llibertat i bon govern.

- 1.- A la Capella la Justícia (juntament amb la Injustícia representada al mur del seu davant) té un marc més ample que les altres virtuts. Per què et sembla que succeeix això?
- 2.- De les quatre figures femenines, la Justícia és l'única que porta un tron. Què es vol expressar amb això?
- 3.- La Justícia no porta una espasa sinó unes balances. Això indica una determinada concepció sobre el poder. Quina és? Per què és incompatible amb una democràcia que la justícia porti espasa? Raona la resposta.
- 4.- Que a les balances se sospesin el Càstig i la Benevolència té a veure amb la teoria aristotèlica? Explica-ho detalladament.
- 5.- Al sòcol, sota la Justícia hi ha un grup de gent ballant. Et sembla que una societat justa seria alegre? Per què?

LA FORTALESA

La Fortalesa i la Temprança són “virtuts armades” segons la iconografia perquè demanen força (de voluntat) mentre la Prudència i la Justícia demanen intel·ligència. *Fortitudo* se’ns mostra com una matrona corpulenta, de braç potent amb un garrot (*mazza ferrata*, en italià) a la mà. Porta una pell de lleó, les mandíbules fan de casc i les potes estan nuades al voltant del coll i la cintura. La figura evoca la clàssica d’Hèrcules, i suggereix els conceptes de força i fermesa. Duu un escut per protegir-se amb la figura grava d’una fera salvatge, símbol de les virtuts.

1.- La Fortalesa destaca sobre un fons fos, de tonalitats ocre, quasi vermelloses. Quin significat simbòlic té això? Què ens diu sobre aquesta virtut?

2.- Que la Fortalesa porti un garrot i tingui aparença de dona forta diu alguna cosa sobre la naturalesa d’aquesta virtut?

3.- Per què necessita la Fortalesa un escut? Justifica la resposta.

4.- A l’escut de la Fortalesa hi apareix una fera salvatge, símbol de la virtut. Amb quina finalitat l’hi representada Giotto? Per què?

5.- El relleu de l’escut i la mateixa estructura de la figura remetent a l’estatuària clàssica que els primers renaixentistes valoraven molt. Si recordes que a les ciutats antigues de vegades es posaven estàtues als grans personatges; té algun significat simbòlic que la virtut de la Fortalesa tingué aparença d’estàtua?

6.- La Fortalesa sovint es presenta com una virtut militar, però és també una virtut cívica i personal. Posa tres exemples de Fortalesa cívica i personal i justifica’ls.

LA TEMPRANÇA

La Temprança és la virtut de l'equilibri i de la moderació en els plaers i es representa com una figura femenina dreta i serena que depassa se representa els límits de l'ínxol dissenyat pel pintor. Porta una espasa embolicada, indicant que no hi recorre fàcilment i una brida li tanca la boca. Però per als entesos el més significatiu d'aquesta figura és el drapejat clàssic del cos que segueix les formes de l'anatomia del model.

1.- A la capella dels Scrovegni la Justícia i la Temprança mostren en posició frontal, a diferència de la Prudència i la Fortalesa. Què vol significar Giotto quan les representa donant la cara a l'espectador? Hi ha alguna diferència significativa entre aquestes dues virtuts i les altres?

2.- Que el drapejat de la Temprança sigui senzill i no porti cap joia ni penjolls, vol dir alguna cosa sobre el sentit d'aquesta virtut? Per què?

3.- Coneixent la virtut de la Temprança, que per als antics consolidava la tasca de la Prudència, per què et sembla que es posa la mà al cor? Explica-ho breument.

4.- Que l'espasa de la Temprança no es presenti alçada (a diferència del garrot de la Fortalesa) vol dir coses sobre les característiques de la Temprança? Explica'n algunes característiques aplicables a la vida quotidiana.

5.- Que una brida serri la boca a la Temprança significa que no ta veritat és bona de dir en qualsevol moment. Hi està d'acord? Quines conseqüències bones i dolentes pot tenir el silenci davant la injustícia. Exposa alguns exemples.

6.- A les Terres de l'Ebre per elogiar algú diuen que és "*templat*" i a les comarques gironines es parla de gent "*trempada*" (temperada) per dir que són bona gent. Com diries que ha de ser una persona amb tremp? Per què et sembla que la temprança és la darrera de les virtuts cardinals? Justifica la resposta.

Bibliografia:

Youtube: *Giotto - I simboli dei Vizi e delle Virtù nella Cappella degli Scrovegni*

<https://www.youtube.com/watch?v=e-3OgD1H4oc>